

I MƏQALƏ

Liderlik hüquqları dünümlüyün kəsikməsi

Müasir dünyada baş verən geosiyasi proseslər praktiki nəticələrlə yəni, nəzəri olaraq da əhəmiyyətli qənaətlər əldə etməyə imkan verir. Siyasi-diplomatik ibarətlərdən indiki geniş istifadə edib, atılan addımların əsl mahiyyətini gizlətməyə çalışanlar az deyil. Sözün və diplomatik təmaslarda özlərini "sülh və əməkdaşlıq mələyi" kimi qələmə verənlərin əməllərinin xarici siyasətlərində görünür. Bu məqam müasir liderliyin və diplomatiyanın həqiqət anıdır - insanları sözə deyil, konkret əmələ inanırlar.

Nümunələr

Bizim regionda liderlik hüquqları və dünümlüyə münasibətini ifadə edən çoxlu sayda faktlar mövcuddur. Azərbaycan dövlətinin regional və global miqyasda fəaliyyəti təcrübəsi belə bir ümumi qənaət əldə etməyi imkan vermişdir: ulu öndər Heydər Əliyev beynəlxalq hüquqları tam əməl edən və fəaliyyətində düstür davranan lider olmuşdur!

ölkələri olan Gürcüstan və Ermənistan qədər hər kəs etiraf edir.

Azərbaycan Prezidenti müasir dünya siyasətində siyasi-diplomatik məharəti ilə yüksək fəzaili ünsiyyət qabiliyyətini yaradıcı sinerjiyə çevirə bilən lider imicinə malikdir.

Hüquq, sülh və xeyirxahlıq

Ulu öndər Heydər Əliyev müasir mərhələdə siyasi liderin hüquqları və sülhə sadiqliyinin fəzaililik və xeyirxahlıqla tamamlanması olduğunu nümunəsidir. Bu keyfiyyət qonşu dövlətlərə münasibətində aydın ifadə olunmuşdur.

Məsələn, Azərbaycan üçün ən ağır günlərdə belə Heydər Əliyev yardım əlini fəlakətin astanasında olan Gürcüstanla uzatmışdır. Dəfələrlə Ermənistanla səhvinə düzəltməyə imkan vermişdir - rəsmi İrəvanın şıltaqlığına baxmayaraq, danışıqlar xəttindən dönməmişdir. Türkiyə ilə münasibətləri yeni yüksək səviyyəyə çatdırmışdır. Rusiyanı faktiki olaraq Azərbaycanla əməkdaşlıqdan fayda əldə edəcəyinə inandırılmışdır. İranı yersiz və əsassız iddialarını cilovlayaraq, Azərbaycanla normal əlaqələr qurmaq yolunu seçməsinə israr etmişdir.

Paralel olaraq Çin, ABŞ və Avropa ilə əlaqələrin inkişafının təməllərini atmışdır.

qalmış əməkdaşlarının təxliyəsinə Azərbaycan kömək etsin. Çünki onların imkanı yoxdur. Mənə məruzə edildi. Mən dərhal göstəriş verdim ki, kömək göstərin, təyarrə göndərin. Hətta onlar dedilər ki, biz bunun pulunu da verməyə hazırıq. Dedim ki, lazım deyil, indi dərhal biz kömək göstərməsek, bəs ne vaxt kömək göstərməliyik".

Mühüm siyasi məqam

Yuxarıda vurğuladığımız faktlar hər bir müstəqil dövlətin özünümüdafiə fəlsəfəsi baxımından əsas məqamlara işıq salmağa əsas verir. Azərbaycanın özünümüdafiə fəlsəfəsi sistemli və bütöv proses kimi tapı oturmuşdur. Onun əsas cəhətləri və formalaşma kriteriyaları müasir siyasi, geosiyasi və beynəlxalq münasibətlər nəzəriyyələrinin prinsipləri ilə izah edilə bilər.

Nəzəri olaraq belə görünür ki, Azərbaycan rəhbərliyi müasir sivil və müstəqil dövlət kimi realpolitika qarşısında hüquqları, təhlükəsizliyə, mərhəmət qonşuluğa, qarşılıqlı faydalı əməkdaşlığa xidmət edən özünümüdafiə kursu seçmişdir. Onun başlıca xüsusiyyətlərindən biri fəzaililikdir.

Bu fikirlərin praktiki tətbiqi də tam təsdiqlənir: tapır. Azərbaycan Respublikası Cənubi Qafqaz, Mərkəzi Asiya,

man kəsiyində dövlətin özünümüdafiə potensialı ilə gücü arasındakı optimal nisbəti formalaşdırır. Həmin əsasda dövlət ərazi bütövlüyünü və siyasi müstəqilliyini təmin etmək istiqamətində addımlar atı bilər. BMT Nizamnaməsinin 51-ci maddəsinə əsasən dövlət hərbi təcavüz olanda, fərdi və kollektiv formada özünümüdafiəyə əl atmaq hüququna malikdir.

Bu zaman fərdi və ya kollektiv üsullardan istifadə oluna bilər. Burada bir prinsipial məqam vardır. O, bütövlükdə dövlətin ərazi bütövlüyünü və siyasi müstəqilliyini qorumaq üçün müəyyən etdiyi strateji məqsədlə bağlıdır.

Burada əsas məqam dövlətin seçdiyi strateji fəaliyyətin mahiyyəti ilə əlaqədirdir. Əgər dövlət öz ərazi bütövlüyü və siyasi müstəqilliyini özünümüdafiə kontekstində görürsə, konkret xarici siyasət xəttini yeridir ki, burada təcavüzkarlıq istisnadır. Digər halda başqasına təcavüz planı olursa, ərazi bütövlüyü və müstəqilliyin mahiyyəti fərqli olur.

Bu baxımdan Azərbaycan Prezidentinin aşağıdakı fikirləri dövlətimizin mövqeyini aydın ifadə edir. Dövlət başçısı vurğulamışdır: "Bizim qonşu ölkələrə qarşı hər hansı bir əməliyyat keçirməyə nə marağımız yox, nə də siyasətimiz buna imkan verir. Biz öz ərazi bütövlüyümüzü qoruyuruq və

Dövlətin özünümüdafiə imkanı və gücü

Heydər Əliyevin beynəlxalq hüquqları uyğun addımlar atdığına sayısız-hesabsız faktlar sübut edir. Burada yalnız onu vurğulayaq ki, Azərbaycan dövlətçiliyi üçün ən çətin və kəskin situasiyalarda belə, Ümummilli lider beynəlxalq hüququn normalarına üstünlük vermişdir. Məhz Heydər Əliyevin bu yüksək liderlik keyfiyyəti sayəsində 1994-cü ildə təcavüzkar Ermənistanla atəşkəs əldə olunmuşdur.

Ulu öndər Heydər Əliyevin 1994-cü il və 1995-ci illərdə BMT yüksək tribunasından səsləndirdiyi fikirlər də Azərbaycan liderinin beynəlxalq hüquqları dərin saygısının klassik nümunəsidir. Terrora, hərbi təcavüzə, həqsiz informasiya müharibəsinə məruz qalmış Azərbaycanın dövlət başçısı bütün dünyanı sülhə, ədalətə, hüquqlara əməl etməyə, münasibətləri danışıqlarla həll etmə cəsarəti göstərməyə dəvət etmişdir!

Ən əsası odur ki, Heydər Əliyev bütün fəaliyyəti boyu bu mövqedən zərər qəddər də kənara çıxmamışdır. Buna görə də dünya liderləri Heydər Əliyevi sözbütöv, verdiyi vədlərə əməl edən, ədalətli, sülhsevər Lider olaraq qəbul etmişlər.

Bu bağlılıqda Gürcüstanın keçmiş prezidenti E.Şevardnadzenin ATƏT-in İstanbul samitində açıq etirafını bir daha xatırlamağa dəyər: Heydər Əliyev olmasa idi, Gürcüstandan neft marşrutu keçməyəcəkdi. O, qarşı duran bütün təhlələrə üstün gəlirdi!

Prezident İlham Əliyev bu ənənəni Cənubi Qafqazda davam etdirən yeganə liderdir. Bunu Azərbaycan dövlət başçısı atdığı hər addımında sübut etmişdir. Artıq bütün dünya həmin faktı qəbul edir. İlham Əliyevin sözü və əməli ilə, siyasi-diplomatik kommunikativ məharəti, əldə etdiyi konkret nailiyyətlərlə hüquq, ədalət və əməkdaşlıq tam üstünlük verdiyini təsdiq etmişdir.

Ulu öndər Heydər Əliyevin siyasi xəttini davam etdirərək, Azərbaycan Prezidenti beynəlxalq hüquqları, tarixi ədalət və toplusun milli ləyaqətini bərpa etmişdir. Azərbaycanın dövlət kimi ərazisini və tam suverenliyini təmin etdi və bu zaman heç bir qonşu ölkənin haqqına girmədi - həmişə öz sülhsevərliyinə və əməkdaşlığa bağlılığını nümayiş etdirdi. Bütövlükdə Cənubi Qafqazın təhlükəsizliyi və davamlı inkişafı üçün yüksək məsuliyyət hissi keçirdiyini göstərdi. İndi bu üstün keyfiyyəti ABŞ-dan tutmuş region

Prezident İlham Əliyev bu istiqamətdə də siyasi varislilik prinsipinə tam əməl edərək, yeni uğurlar qazanmışdır. Dövlət başçısı region dövlətlərinin hər birinə, yaxın və uzaq coğrafiyada yardıma ehtiyacı olan hər bir ölkəyə səmimiyyətlə xeyirxahlıq əlini uzatmışdır.

Gürcüstanla edilən yardımlar və siyasi xeyirxahlığın sayı-hesabı yoxdur. Rusiyanın zaman-zaman təxribatçı davranışlarına baxmayaraq, əməkdaşlıq və təhlükəsizlikdə imkan daxilində bütün xeyirxahl addımlar atılmışdır.

Türkiyədə meşə yanğınları və zəlzələ zamanı səmimi və əsl qardaş kimi yardım əlini tərəddüd etmədən uzatmışdır.

Nəhayət, İran. Azərbaycan dövlətinə və cəmiyyətinə qarşı rəsmi Tehranın hansı addımları atdığına, təxribatlarına, təhdidlərinə Azərbaycanca hər kəs bilir. Bütün bunlara rəğmən Azərbaycan Prezidentinin İrana qarşı xeyirxahl və əsl qonşu münasibətini nümayiş etdirən bir addımını ayrıca xatırlatmaq istərdik. İrana olan hərbi hücumların fonunda Azərbaycan rəhbəri bu ölkə vətəndaşlarının Livanada təmənnasız təxliyə edilməsinə yardım göstərməsi haqqında göstəriş vermişdir.

Bununla bağlı dövlət başçısı mart ayının 5-də keçirdiyi Təhlükəsizlik Şurasının iclasında demişdir: "Onu da bildirməliyəm, bu gün səhər mənə məlumat verildi ki, İranın xarici işlər nazirinin müavini Bakıya zəng edib, xahiş edir ki, İran səfirliyinin Livan

Türk dünyası, Yaxın Şərq və Avropa istiqamətlərində çoxlu sayda layihələr və siyasi-diplomatik təşəbbüslərlə özünümüdafiə potensialı ilə özünümüdafiə gücü arasında harmoniyaya malik olduğunu sübut edir.

Dövlətin özünümüdafiə potensialı ilə özünümüdafiə gücü arasında nisbətini müəyyən edilməsi prinsipial konseptual məsələdir. Onun aydınlaşdırılması ritorikasında asılı olmayaraq bu, hər bir liderin və ölkənin real kimliyini üzə çıxarır. Bu kontekstdə Azərbaycanın özünümüdafiə potensialı və gücünün başlıca xüsusiyyətləri bizim üçün çox əhəmiyyətlidir, çünki dünyaya onu geniş anlatmalıyıq. Gələcəkdə ola biləcəklerin dünyə tərəfindən düzgün anlaşılması naməne bu istiqamətdə siyasətlərlə yanaşı, ziyalılar da əmək sərf etməlidirlər.

Özünümüdafiə potensialı və gücü anlayışı

Əlbəttə, söhbət müstəqil dövlətin özünümüdafiə potensialı və gücündən gedir. Bununla bağlı müasir nəzəriyyələr hansı məqamları önə çəkirlər? Elmi ədəbiyyatda dövlətin özünümüdafiə potensialı və gücü aşağıdakı faktorlarla izah edilir:

- Dövlətin xarici təcavüzü dəf etmək qabiliyyəti;
- Suverenliyini qoruya bilmək imkanları;
- Dövlətin hərbi, iqtisadi, elmi-texniki və resurs gücü;
- Ölkə əhalisinin mənavi-siyasi birliyi.

Bu şərtlər özlüyündə konkret za-

qorumuşuq...

Yeni Azərbaycanın xarici siyasəti mahiyyətcə əməkdaşlığa və konstruktiv münasibət sistemini qurmağa köklənmişdir. Burada təcavüzkarlıq sifir dərəcəsinə düşür. Bu o deməkdir ki, Azərbaycanın hərbi, iqtisadi, elmi-texniki və resurs potensialı xarici təcavüzü dəf etməyə və suverenliyi qorumağa yönəlmişdir. Bu baxımdan özünümüdafiə fərdi və kollektiv tədbirlərin sintezidir.

Deməli, Azərbaycan üçün özünümüdafiə beynəlxalq hüquq normalarını gözləməklə silahlı hücumla əlaqəli tədbirlərdir ki, ərazi bütövlüyü və siyasi müstəqillik təmin olunsun. Bu zaman, dövlətin özünümüdafiə potensialı və gücünü xarakterizə edən faktorlar - dövlətin xarici təcavüzü dəf etmək qabiliyyəti, suverenliyi qoruya bilmək imkanları, dövlətin hərbi, iqtisadi, elmi-texniki, resurs gücü və ölkə əhalisinin mənavi-siyasi birliyi arasında sinerji vacib şərtidir.

Bunlar kompleks halında Azərbaycan Respublikasının özünümüdafiə potensialı ilə gücü arasında nisbətin optimal ölçüsünü müəyyən edir. Praktiki tətbiq aspektində həmin nisbət dövlət başçısının həyata keçirdiyi xarici siyasət kursunda dəqiq ifadəsini tapmaqdadır. Onun fonunda Azərbaycan Respublikasının özünümüdafiənin fərdi forması ilə kollektiv forması arasında optimal nisbətin gözlənilməsi müasir sivil və müstəqil dövlətin təhlükəsizlik strategiyasının bariz nümunəsi təsirli başlıyır.

Bu əlamət özünü qabarıq şəkildə dünyanın bir çox dövlətinin təhlükəsizliyini təmin etməsində Azərbaycanın açıq dəstəyində ifadəsini tapdı. Xüsusilə, Türk Dövlətləri Təşkilatı (TDT) üzvləri Bakını tam müdafiə edən sülh xarakterli mövqeyə nümayiş etdirdilər. Yeni TDT Azərbaycanın təhlükəsizliyini təmin etmək üçün sülhü qorumaq və əməkdaşlığı inkişaf etdirmək naminə həmişə Bakının yanında olmaq iradəsini bir daha nümayiş etdirdi.

Bu mövqeyin əsas səbəbi Azərbaycan Prezidentinin böyük məharətlə fərdi özünümüdafiə ilə kollektiv özünümüdafiə konseptini realpolitika kontekstində sinxronlaşdırma bilməsi ilə bağlıdır.

(arxiv yazı)

Füzulə QURBANOV
fəlsəfə etimoloji dərəcəli